

ÖNGYILKOSSÁGBAN KÖZREMŰKÖDÉS ÉS JOGÖSSZEHASONLÍTÁS: AUSZTRIA PÉLDÁJA

1. BEVEZETÉS

Az öngyilkosság, pontosabban annak kísérlete, a felvilágosodás óta nem valósít meg bűncselekményt az európai országok jogrendjében, amit a tényállászerűség magától értetődő hiánya mutat.¹ Evidens, hogy a más megölésének tilalma nem terjed ki arra az esetre, amikor önmagunkra emelünk kezét. Ha a jogalkotó a szuicid magatartást pönalizálni kívánná, akkor azt *sui generis* tényállás formájában tenné. A büntetőjog világos állásfoglalása ellenére azonban aligha létezik még emberi cselekvés, amit annyi morális kétely övezne, mint az élet önkezű elvételét. Az öngyilkosság erkölcsi értékelésével kapcsolatos diametrális erkölcsi álláspontok ellenére napjainkban nyilvánvaló, hogy az élet önkezű elvételével a szekularizált államnak és jognak nincsen dolga, az kizárólag az egyén lelkiismeretére tartozik. Az önsértés dilemmája a lehető legszorosabban érintkezik – a hazai jogirodalomban fel nem ismert módon – az életvégi döntések problémakörével, büntetőjogi megítélése ugyanis álláspontunk szerint szükségszerűen az „eutanázia” megengedhetőségének vagy tilalmazásának kiindulópontja. Az öngyilkosság jogtudományi problémái vezetnek el az emberi életről való rendelkezés alapkérdéseire. A nyugati irodalomban és a tengerentúlon² teljes joggal minősítik az eutanázia körébe eső cselekményeket (orvos által) „asszisztált szuicidiumnak” (physician-assisted suicide, PAS).³

Az öngyilkos napjainkban tehát már csak akkor kerül a büntetőjog érdeklődési körébe, ha végzetes tettehez egy kívülálló – embertársa vagy az állam – segítségét kéri. Noha fenntartja magának a végső jogot – a választást élet és halál között –, elhatározása véghezviteléhez valaki másra is szüksége van. Mindez a büntetőjogban az öngyilkosságban közreműködés problémáját veti fel. Fontos kiemelni: az egyes európai büntetőkodeksek rendkívül változatosan ítélik meg az önsértő magatartáshoz kapcsolódó

quasi részesség, az „áldozat nélküli bűncselekmények” kérdéskörét.

Jelen írás célja, hogy jogösszehasonlító módszerrel feltárja az öngyilkosságban közreműködés büntetendőségének főbb európai irányait, különös tekintettel a magyar dogmatikával sok szempontból rokonságot mutató osztrák büntetőjog fejlődésére. A hazai szabályozás vizsgálatának az Európai Emberi Jogi Bíróság (EJEB) előtt Karsai Dániel⁴ közelmúltban lezárult ügye kölcsönös különös aktualitást.

AZ ÖNGYILKOS NAPJAINKBAN
TEHÁT MÁR CSAK AKKOR KERÜL
A BÜNTETŐJOG ÉRDEKLŐDÉSI
KÖRÉBE, HA VÉGZETES TETTÉHEZ
EGY KÍVÜLÁLLÓ – EMBERTÁRSA
VAGY AZ ÁLLAM – SEGÍTSÉGÉT KÉRI

2. MÓDSZERTANI MEGJEGYZÉSEK

A jogösszehasonlító módszer az EJEB ítéleteiben a *Glor*-ügy megállapításai⁵ óta honosodott meg az „európai konszenzus” feltárására.⁶ A komparatív szemlélet eljárási értelemben – a Magyarország által egyelőre nem ratifikált – Tizenhatodik Kiegészítő Jegyzőkönyv⁷ által meghonosított tanácsadó vélemény („advisory opinion”) formájában is megjelenik.⁸ Az emberi jogok védelmének európai rendszerében az életvégi döntések megítélésénél mindenekelőtt az EJEE élethez való jogot deklaráló 2. cikke, valamint a magánélet tiszteletben tartásához fűződő jogot biztosító 8. cikke bír relevanciával, azonban az EJEB állandó gyakorlata az életvédelem büntetőjogi kérdéseivel kapcsolatban kiemelt figyelmet fordít a részes államok eltérő jogi, kulturális, társadalmi és történelmi hagyományaira is, ami a „margin of appreciation” elvében jelenik meg.⁹ A hazai jogirodalomban¹⁰ „mérlegelési mozgástér”-ként utalt doktrína alkalmazásával szükségszerűen jutnak a nemzeti szabályozási modellek jelentős szerephez az egyezményi jogok értelmezésében, különösen akkor – ahogy a *Karsai*-ügyben is láthattuk –, ha egy morálisan érzékeny kérdésben kell a bíróságnak állást foglalnia.¹¹

Zweigert és Kötz szerint a jogösszehasonlítás primér funkciója a megismerés; hogy jogtudományi

metódusként olyan „megoldások kínálatát”-t tárja a kutató elé, amelyek segítenek a társadalmi konfliktusok megelőzésében.¹² A jogösszehasonlítás módszertani alapelvéként a funkcionalitást kell kiemelnünk, ugyanis kézenfekvő, hogy csak azok a jogi megoldások hasonlíthatók érdemben össze, amelyek ugyanazt a szabályozási szerepet töltik be. Természetes, hogy a különböző jogrendszerek ugyanazt a szabályozási szükségletet különbözőképpen elégítik ki. A funkcionalitás negatív oldalaként arra kell rámutatnunk, hogy a kiindulási kérdést mindig a tanulmányozott jogi szisztéma dogmatikai keretei között kell vizsgálnunk. A funkcionalitás elvének pozitív oldalát illetően arra kell választ találnunk, hogy a jogösszehasonlítási kutatás során a külföldi jog mely területeit kell vizsgálni. A totalitásteória értelmében törekedni kell a társadalom, a gazdaság, a kultúra minél több elemének feltárására, hiszen ezek azok a tényezők, amelyek alapvetően meghatározzák a jogrendszert.¹³ Ez a felismerés különösen helytálló az emberi élet, testi épség, egészség elleni bűncselekmények fogalomköre esetén.

Ahogy azonban von Liszt már Zweigert és Kötz művét jóval megelőzően utal rá, a büntetőkódex (*Reichstrafgesetzbuch*) felülvizsgálatának kodifikációs munkálataiban, a „vertikális jogösszehasonlítás”, a jogtörténeti vizsgálódás többet jelent, mint egy jogrend fejlődési fokozatainak deskriptív egymás mellé állítását.¹⁴

A fentiek értelmében a magyar és az osztrák büntetőjog összevetése az élet elleni bűncselekmények terén azért is tűnik előnyösnek – túl azon, hogy a vizsgált jogrendszerek ugyanahhoz a jogcsaládhoz tartoznak, és ugyanazt a „jogi stílus”-t képviselik –, mivel a büntetőjogi szabályozás struktúrája jórészt megegyezik, így lehetőség nyílik az egyes tényállások összevetésére.

3. AZ ÖNGYILKOSSÁGBAN KÖZREMŰKÖDÉS SZABÁLYOZÁSI MODELLJEI EURÓPÁBAN

Az öngyilkosságban közreműködés büntetőjogi szabályozásának Európában három ideáltípusa terjedt el.¹⁵

A legtöbb jogrend ismer olyan büntető normát, amely az öngyilkossághoz kapcsolódó kvázi részesi magatartásokat *expressis verbis* („generelle Verbotslösung”, általános tilalmi modell) büntetni rendeli.¹⁶ Ide sorolható többek között a francia Code Pénal 223-13 és 223-14 jelzésű szakaszai, a holland Wetboek van Strafrecht 294. cikke, valamint az angol Suicide Act is. Külön csoportot alkotnak a közép-ke-

let-európai országok büntetőkódexei, így a későbbiekben részletesen vizsgált, 2022-ig hatályos osztrák Strafgesetzbuch (továbbiakban StGB), 78. §), a cseh (144. §)¹⁷ a szlovák (230. §),¹⁸ a szerb (119. §)¹⁹ és a montenegrói (149. §)²⁰ büntető törvénykönyvi rendelkezés, valamint természetesen a magyar 2012. évi C. törvény 162. §-a.²¹ Ezekre a szabályozásokra jellemző, hogy az öngyilkosságban közreműködő felelősségét objektív büntethetőségi feltétellel – annak megkövetelésével, hogy a sértett az öngyilkosságot legalább megkísérelje – szűkíti.²² A hazai jogban az emberöléstől szükséges elhatárolnunk a 162. § szerinti deliktumot. A legújabb joggyakorlat szerint az öngyilkosságban közreműködés mint segítségnyújtás „az elkövető részéről fogalmilag a bűnsegéllyel azonosítható magatartást feltételez”.²³ Ez lehet fizikai vagy pszichikai bűnsegély, és történhet az öngyilkosság megkezdése előtt vagy az önpusztító magatartás folyamatában. Fizikai segítségnyújtás lehet például az öngyilkosság elkövetéséhez szükséges eszköz beszerzése. A segítség azonban nem nyilvánulhat meg az öngyilkosság fogalmi ismérveit kimerítő magatartás részleges kifejtésében, mert az már cselekvőség emberölésnek minősül.²⁴

Bizonyos államok büntetőjogában – így Svájcban az StGB 115. cikke,²⁵ 2004-ig a dán Straffeloven 240. § szakasz,²⁶ valamint a horvát büntető törvénykönyv, a Kazneni zakon 114. §²⁷ – a büntethetőséget szubjektív feltétel korlátozza („partielle Verbotslösung”, részleges tilalmi modell) annyiban, hogy a tettesnek a közreműködést önös érdekből („aus selbstsüchtigen Beweggründen”, „af egennyttige bevæggrunde”, „iz niskih pobuda”) kell elkövetnie.

A svájci jogirodalom hangsúlyozza, hogy a büntetőjog alapelveiből az öngyilkossághoz kapcsolódó kvázi részesi magatartások büntetlensége következnek. A jogalkotó azonban az emberi élet mint kivételes jogi tárgy jelentősége miatt szigorúbb szemléletet tett magáévá. Az önös érdek fogalma rokon vonásokat mutat hazai jogunkban a nyereségvágyból [Btk. 160. § (1) bekezdés b) pontja], illetve az aljas indokból vagy célból [Btk. 160. § (1) bekezdés c) pontja] elkövetett emberölés minősítő körülményeinél megkövetelt kritériumokkal. Azonban a svájci joggyakorlat elsősorban azt vizsgálja, hogy az elkövetőt kizárólag altruista motívumok vezették-e, illetőleg a sértettnek valóban maradt-e életének saját kezű kioltását illetően „inherens cselekvési lehetőség”.²⁸ Peter Baumann, egy Baselben működő, eutanáziát támogató szervezet pszichiátere ellen azért emeltek vádat, mert az öngyilkosságban való segítségnyújtást a halál iránti tudományos érdeklődése miatt, illetve szereplési vágyból vállalta, így esetében egoisztikus indítékokról beszélhetünk.²⁹

Végül, a harmadik csoportba tartozó modellek teljességgel lemondanak arról, hogy az öngyilkosság szándékos támogatását büntetéssel fenyegezzék. Ide sorolható többek között Belgium, Finnország, Luxemburg, Svédország. Ezt a felfogást képviseli a német büntetőkodeks is. A német büntetőjog-tudomány a kvázi részesek büntethetőségét formális értelemben a járulékosági érveléssel („Akzessorietätsargument”) zárja ki. Az StGB 27. §-a ugyanis a részességhez a tettes szándékos bűncselekményét írja elő. Mivel az öngyilkosság nem valósít meg tényállást, a részesség járulékos természete miatt nem indokolt az öngyilkosságban közreműködés büntethetővé nyilvánítása; feltéve, hogy a sértett az öngyilkosságot szabad akaratából („freiverantwortlich”) követte el. Ez a bűnsegélyre és a felbujtásra egyaránt érvényes. A formális járulékosági érv mellett a közreműködő büntetlenségét az uralkodó álláspont szerint (a jogirodalomban és a joggyakorlatban³⁰) – az objektív beszámítás szintjén, a felelősségi szférák elhatárolásával – az önfelelőség elvével („Prinzip der Eigenverantwortlichkeit des Opfers”) indokolják. Ezt az érvelési struktúrát a német felsőbb bírósági gyakorlat akkor is alkalmazza, ha a sértett maga valósítja meg – éppen önmagával szemben – a halálos kimenetelt.

A német öngyilkossági dogmatika Achilles-sarkát ezért a szabad akaratú öngyilkosság fogalmának meghatározása jelenti.³¹ A sértett szabad akaratának hiánya esetén ugyanis közvetett tettességben elkövetett emberölés gyanúja merülhet fel. Ezzel az esettel állunk szemben, ha az öngyilkos tévedés alapján fordul maga ellen, amit a tettes úgy használ ki, hogy a sértettet – a *Tatherrschaft*-teória (a tett „ura” az, akinek a szándéka érvényesül) értelmében – eszközként használja fel saját maga ellen,³² ahogy az elhíresült *Szíriusz-ügyben* is történt.³³

4. AZ ÖNGYILKOSSÁGBAN KÖZREMŰKÖDÉS AZ OSZTRÁK BÜNTETŐJOGBAN

Az öngyilkosságban közreműködés az élet elleni bűncselekmények rendszerében különleges helyet foglal el. A mértékadó osztrák kommentárok az élet elleni bűncselekményeket három csoportba sorolják. Első, alaptényállásként, az emberölés (StGB 75. §), ehhez képest különböztetjük meg, másodikként, az emberölés privilegizált alakzatait, vagyis az erős felindulásban elkövetett emberölést (76. §), a kivánságra ölést (77. §) és az újszülöttölést (79. §).

Fontos, hogy a harmadik csoportot az öngyilkosságban való közreműködés (78. §) önállóan alkotja, amit a jogirodalom a deliktum – a többi emberölési tényállástól karakterisztikusan eltérő – sajátos természetével indokol.

A fenti bűncselekményekben közös, hogy az alanyi oldalon kivétel nélkül szándékoság merül fel, ami a sértett életének kioltására irányul, tehát a tettes eredményként a halál beálltába legalább beletnyugszik. Ebben különböznek ezek a bűncselekmények a szándékos veszélyeztetési tényállásoktól (82. §, 95. §, 176. §.), ahol a halálos eredményre – mint

minősítő körülményre – csak gondatlanság terjed ki. A halált okozó veszélyeztetés (82. §) ezen kívül – Birkelbauer³⁴ megfogalmazása szerint „szubtilis módon” – átfogja mindazon ölési cselekmények spektrumát, amelyek az eshetőleges szándékkal és a tu-

datos gondatlansággal elkövetett emberölés között kvalifikálhatóak; feltéve, hogy az elkövetéskor még bizonytalan halálos eredmény szándékos veszélyeztetésen alapult. Ilyenkor a konkrét veszélyhelyzet előidézéshez elegendő a *dolus eventualis* is. Amennyiben a szándék nem pusztán veszélyeztetésre irányult, hanem a sértett testi épségének megsértésére irányult, de a halálos eredmény tekintetében változatlanul csak gondatlanság állt fenn, úgy halált okozó testi sértés (86. §) merül fel. Ebben az önálló bűncselekményben az osztrák jogalkotó a szándékos testi sértést és a gondatlan emberölést foglalta össze.

Az öngyilkosságban közreműködés – annak ellenére, hogy tárgya kétségtelenül az emberi élet – nem emberölési bűncselekmény, hanem mind a tárgyi, mind az alanyi oldalon kivételes jegyeket felmutató deliktum. Ha a büntetőjogi életvédelem képzeletbeli számegegyezésén az öngyilkosság az origó, a zérus, akkor az abban való szándékos közreműködés jelenti a legkisebb pozitív tartományt, a „társadalomra veszélyesség”, a normasértés legkisebb fokát. Különösen felértékeli a tényállás jelentőségét az „eutanázia” problémakörében – jelentős dogmatikai potenciált biztosítva a megengedő érvelésnek – a tárgyi oldal azon sajátossága, hogy a sértettnek kell elindítania azt az okfolyamatot, amely közvetlenül a halálhoz vezet. 1934 óta az osztrák jogalkotó a beszámítható személy öngyilkosságához kapcsoló kvázi részesi magatartásokat egyaránt büntetni rendeli, noha a korábbi tervezetek csak a felbujtói jellegű cselekvőséget vonták a büntetőjog érdeklődési körébe, a fizikai és pszichikai bűnsegélyt nem.³⁵ Az osztrák büntető törvénykönyv 78. §-ában büntetni rendelt „Mitwirkung am Selbstmord” tényállása jelentős mértékben befo-

lyásolta a hazai jogfejlődést is. Bató fejt ki, hogy a feudális Magyarországon a XVII. század végéig jogi partikularizmus uralkodott, „néhány elszórt törvényen kívül csak helyi szokásjog létezett”, ezért az osztrák kormányzat centralizációs és egységesítési törekvései folytán, „közvetlen jogexport”-tal (Praxis Criminalis, Josephina), 1852-ben hazánkban is hatályba lépett az osztrák büntető törvénykönyv.³⁶ Az Általános részt tárgyaló szerzőink a részesség járulékos természetének bemutatásánál említik az öngyilkosságban közreműködést mint – tettesi alapcselekmény hiányában – a részesi deliktum *sui generis* példáját.³⁷ Földvári kifejti, hogy a polgári társadalmak kialakulása után megszűnt az öngyilkosság bűncselekménykénti értékelése – amelynek gyakorlati jelentősége egyébként is csak kísérlet esetén volt –, és a közreműködői tevékenységet csak olyan *sui generis* deliktumok megalkotása tehette lehetővé, amelyek a közreműködői tevékenységet e sajátos bűncselekmények tettesi alakzataiként szabályozták. Az osztrák, valamint a történeti okok miatt hasonló jegyeket mutató hazai szabályozás így a közép-kelet-európai országokra jellemző generális tilalmi modellt („generelle Verbotslösung”) mintapéldájaként azonosítható – a bécsi Alkotmánybíróság (Verfassungsgerichtshof, VfGH) jogtörténeti jelentőségű döntéséig.

5. AZ OSZTRÁK ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG (VFGH) DÖNTÉSE

A VfGH már 2016-ban³⁸ foglalkozott a témakörrel, amikor azt vizsgálta, hogy bejegyezhető-e törvényesen a szabad akaratú öngyilkosságot támogató egyesület – mint Svájcban az Exit vagy a Dignitas. Ebben ügyben még alkotmányosnak bizonyult az osztrák büntetőködex általános tilalmi szabályozása. A 2019-ben indult eljárásban³⁹ az indítványt egyrésztől terminális állapotú betegek, másrésztől öngyilkosságban közreműködés miatt jogerősen elítélt, illetve szakorvosként érdekelt személyek terjesztették elő. Indoklásként előadták, hogy a 78. § szövegezése nem felel meg a határozott büntetőjog követelményének, az osztrák alkotmány rendelkezésein túl sérti az irányadó európai emberi jogi normákat, így különösen az EEJE 8. cikkét a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való joghoz, a 2. cikket az élethez való joghoz, a 3. cikket a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmáról, a 9. cikket a

gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadsághoz való joghoz, egyúttal a 14. cikkben szabályozott megkülönböztetés tilalmába is ütközik. Az öngyilkosságban közreműködés büntetőjogi fenyegetettsége továbbá kizárólag a keresztény világnézet alapján indokolható.

Az osztrák Alkotmánybíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy az öngyilkossághoz kapcsoló segítségnyújtás általános büntetőjogi tilalma nem fenntartható. Ez ugyanis sérti a szabad önrendelkezési jogot („Recht auf freie Selbstbestimmung”). Noha ezt a jogot a szövetségi alkotmány *expressis verbis* nem nevesíti, a magánélethez és az élethez fűződő jog, illetve az általános egyenlőségi követelmény („Gleichheitsgrundsatz”) együttes értelmezéséből levezethető, hogy az individuumot – hasonlóan ahhoz, hogy szabadon döntsön életvezetéséről – megilleti az a jog is, hogy az életét elképzeléseinek megfelelően fejthesse be: „Alapjogi szempontból [...] nincs különbség aközött, hogy a beteg egészségügy önrendelkezési jogát („Behandlungshoheit”) gyakorolva lemondjon életmentő vagy életfenntartó kezelésekről, vagy öngyilkosságához harmadik személy segítségét vegye igénybe [...] Döntő jelentőségű, hogy mindenkori döntése szabad akaratelhatározásán alapuljon.”⁴⁰ Az öngyilkosságban közreműködés feltétlen, kivételt nem engedő tilalma ellentétben áll továbbá azokkal az egészségügyi döntésekre vonatkozó jogszabályokkal is, amelyek megfelelő eljárási szabályok betartása mellett az érintett rendelkezési körébe utalják a kezeléssel való lemondást akkor is, ha az a beteg halálával jár.⁴¹ Az Alkotmánybíróság utalt az StGB 110. § („Eigenmächtige Heilbehandlung”, önkényes gyógykezelés) büntetendőségére is, mivel az osztrák büntetőjog szerint – jóval szélesebb körben, mint a hazai jogunkban ismert „egészségügyi önrendelkezés megsértése” (Btk. 218.§) büntett esetében – a szakma szabályai szerint végzett kezelés is bűncselekmény, ha a beteg abba nem egyezett bele. Ha az elkövető azért nem szerezte be a beleegyezést, mert az ezzel járó késedelem a beteg életét vagy egészségét súlyosan veszélyeztetné, akkor kizárólag abban az esetben büntethető, ha a vélelmezett veszély valójában nem állt fenn, és ezt az elvárható körülmétekintéssel észlelhette volna. Az orvosilag indikált, *lege artis* beavatkozás tehát akkor is tényállásszerű, ha az a beteg életének megmentésére irányul. Ha a beteg kifejezetten kinyilvánította akaratát arról, hogy nem kívánja a beavatkozást, akkor az ennek ellenére megvalósított kezelés minden esetben, tehát életveszély esetében is megvalósítja a tényállást.⁴²

A VfGH az indoklásban felhívta az EJEB irányadó ítéleteit,⁴³ mindenekelőtt a *Haas*- és a *Koch*-ügyeket, rámutatva arra, hogy különösen vulnérabilis csoportok védelme érdekében az állam pozitív intézményvédelmi kötelezettségének megfelelő eljárási garanciákat tartalmazó szabályozás megalkotásával tehet eleget.⁴⁴

Lényeges kiemelni, hogy a kvázi felbujtói magatartás, tehát az öngyilkosságra rábírás, illetve a kívánságra való ölés büntetőjogi tilalma változatlan formában fennmarad. A magyar büntetőjog nézőpontjából azonban rendkívüli jelentőségű gondolati lépés, hogy az osztrák Alkotmánybíróság az öngyilkossághoz kapcsolódó kvázi bűnsegédi magatartásokat, az öngyilkosságban segítségnyújtást dekriminalizálni rendelte azzal a felhívással a jogalkotó felé, hogy a visszaélések elkerülése érdekében alkosson törvényt.

6. AZ ÚJ TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁS

Az osztrák büntetőkódex 78. § tehát a következők szerint módosult 2022. január 1-től: az öngyilkossághoz kapcsolódó felbujtói jellegű részesség, illetőleg a kívánságra ölés általános büntetendőségének fenntartása mellett a fizikai bűnsegély csak akkor válósít meg bűncselekményt, ha (i) a sértett kiskorú, vagy (ii) a segítségnyújtást aljas indokból, vagy (iii) olyan személy sérelmére követik el, aki nem szenvedett a külön törvényben – Sterbeverfügungsgesetz (StVfG) – meghatározott betegségben, illetőleg nem részesült megfelelő orvosi felvilágosításban. Látható, hogy a szabályozás, a svájci mintát követve a részleges tilalmi modell irányába mozdult el. A keretényállás normatív tartalmát a StVfG mint új törvény⁴⁵ és végrehajtási rendeletei⁴⁶ nyújtják. A büntetőjogilag releváns újítás lényege abban áll, hogy megfelelő eljárási feltételek megvalósulása esetén a nagykorú, cselekvőképes, gyógyíthatatlan, súlyos betegségben szenvedő beteg – amennyiben szenvedése másképpen nem hárítható el – rendelkezhet arról, hogy öngyilkosságot kíván elkövetni. A rendelkező jogosult halált okozó preparátum gyógyszerári kiváltására, illetve ha a rendelkező erre már nem képes, akkor az általa feljogosított személy – akit a közjegyző vagy betegjogi ügyvéd által szerkesztett rendelkezésben kifejezetten meg kell nevezni – nyújthat (fizikai) segítséget abban, hogy az illető hozzájusson az öngyilkosság elkövetésére alkalmas szerhez. Erre azonban kizárólag

akkor kerülhet sor, ha ezt megelőzően két orvos is felvilágosította az illetőt a betegsége lefolyásáról, illetve az illető tanúsította cselekvőképességét, és eltelt a 12 hetes várakozási idő, továbbá, ha rendelkezését rögzítették a nyilvántartásban.⁴⁷

7. ZÁRÓ GONDOLATOK

Álláspontunk szerint a magyar jogfejlődésre meghatározó osztrák büntetőjogot követve sem a strasbourgi joggyakorlat, sem az Alkotmánybíróság eutanáziahatározata nem zárja ki, hogy hazánkban is felmerüljön a Btk. 162. §-ának olyan értelmű módosítása, amely az öngyilkossághoz kapcsolódó kvázi bűnsegélyt *de lege ferenda* dekriminalizálja, mégpedig a osztrák példa alapján a büntetendőség szubjektív feltételeinek szűkítésével, illetőleg megfelelő eljárási természetű rendelkezések beiktatásával. Ennek megfelelően a szabad akaratú szuicidiumot elősegítő kvázi bűnsegédi magatartás annyiban maradna büntetendő, amennyiben azt – igazodva az emberölés minősített eseteinél kialakult dogmatikához – nyereségvágyból vagy aljas indokból, illetőleg célból követik el. A kvázi felbujtói magatartás büntetendőségét változatlanul hagynánk. Ahogy a svájci, illetőleg az osztrák modell és a német reformjavaslatok is rávilágítanak, a pozitív életvédelmi kötelezettség fokozott elvárást ró az államra, hogy az asszisztált öngyilkosságok jogszerűségét biztosítsa. A jogalkotónak ezért választania kell azon adminisztratív megoldások kínálatából amelyek lehetővé teszik, hogy megfelelő ellenőrzést gyakorolhasson az élet végén hozott döntések felett, és az önrendelkezés táguló lehetősége valóban az emberi autonómiát szolgálja. Álláspontunk szerint a fenti módosításokkal az öngyilkosságban közreműködés bűncselekménye nem pusztán az emberi életet oltalmazná, de lehetőséget adna arra is, hogy új utakat nyisson az életvégi döntések fogalomkörébe eső cselekmények megítélésében. Hangsúlyozzuk azonban, hogy az öngyilkosságban közreműködés dekriminalizációja nem pusztán – sőt, megkockáztatjuk: nem elsősorban – a büntetőjog problémája. A büntetőkódex relatíve egyszerű módosítása mellett az érintett országokban ugyanis sokkal inkább figyelemre méltó a társadalmi ellenőrzésnek az a teljes transzparenciára törekvő, eljárási természetű monitoringrendszere, amelyet az élet végén hozott döntések vizsgálatára felállítottak.

JEGYZETEK

1. FILÓ Mihály: *Az eutanázia a büntetőjogi gondolkodásban*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 234.
2. Ezekiel Jonathan EMANUEL: Euthanasia and Physician-assisted Suicide: a Review of the Empirical Data from the United States, *Archives of Internal Medicine*, 2002/2, 142–155, <https://doi.org/10.1001/archinte.162.2.142>.
3. Marianne C. SNIJDEWIND – Dick L. WILLEMS – Luc DANIELS: A Study of the First Year of the End-of-Life Clinic for Physician-assisted Dying in the Netherlands, *JAMA Internal Medicine*, 2015/10, 1633–1650, <https://doi.org/10.1001/jamainternmed.2015.3978>.
4. *Karsai Magyarország elleni ügye*, 32312/23. számú kérelem, az EJEB 2024. június 13-án kelt ítélete.
5. „Since the Convention is first and foremost a system for the protection of human rights, the Court must, however, have regard to the changing conditions in Contracting States and respond, for example, to any emerging consensus as to the standards to be achieved. One of the relevant factors in determining the scope of the margin of appreciation left to the authorities may be the existence or non-existence of common ground between the laws of the Contracting States.” („Mivel az Egyezmény elsősorban az emberi jogok védelmének rendszerét jelenti, a Bíróságnak figyelembe kell vennie a Részes Államokban a körülmények változását, és például reagálnia kell a kialakítandó normákkal kapcsolatban esetlegesen kialakuló közmegegyezésre. Az egyik releváns tényező a hatóságok számára hagyott mérlegelési mozgástér terjedelmének meghatározásában az lehet, hogy létezik-e vagy sem közös alap a Részes Államok jogszabályait tekintve.”) – *Glor Svájc elleni ügye*, 13444/04. számú kérelem, az EJEB 2009. április 30-án kelt ítélete, 75 §.
6. Filippo VIGLIONE: Comparative Law at the European Court of Human Rights: Does Context Still Matter? in *The European Convention on Human Rights and its Impact on National Private Law. A Comparative Perspective*, eds. Matteo FORMASIER – Maria Gabriella STANZIONE, Cambridge–Antwerp–Chicago, Intersentia, 2023, 285–297. <https://doi.org/10.1017/9781839703898.016>
7. DEÁK Beáta: A tizenhatodik kiegészítő jegyzőkönyv és annak hatása az alapvető jogok védelmére, *Európai Jog* 2016/4, 15–21.
8. DAKA Marija: Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Unió alapjogvédelmi rendszerének összefüggései – konvergencia és divergencia az európai jogi térben (PhD-értekezés), Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolája, 2021.
9. FILÓ Mihály – BUZÁS Péter: Életvégi döntések és a margin of appreciation az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában, *Állam-és Jogtudomány*, 2016/4, 19–39.
10. DUDÁS Dóra Virág: A mérlegelési mozgástér doktrína természete, különös tekintettel a magyar vonatkozású strasbourgi ügyek tapasztalataira (PhD-értekezés), ELTE Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 2013, 12–23, <https://doi.org/10.15476/elte.2014.076>.
11. „Where, however, there is no consensus within the member States of the Council of Europe, either as to the relative importance of the interest at stake or as to the best means of protecting it, particularly where the case raises sensitive moral or ethical issues, the margin will be wider.” („Amennyiben azonban az Európa Tanács tagállamai között nincs egyetértés sem az érintett érdek relatív fontosságát, sem annak védelmének legjobb módját illetően – különösen, ha az ügy érzékeny erkölcsi vagy etikai kérdéseket vet fel –, a mérlegelési mozgástér szélesebb lesz.”) – *Karsai Magyarország elleni ügye* (4. vj.) 139. §.
12. ZWEIGERT, Konrad – Heinz KÖTZ: *Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts*, Tübingen, Mohr Siebeck, 1996, 13, <https://doi.org/10.1628/978-3-16-162053-9>.
13. ZWEIGERT–KÖTZ (12. vj.) 42.
14. Franz von LISZT: Tötung und Lebensgefährdung (§§ 211–217, 222 RStrGB), in *Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Bd. V. Verbrechen und Vergehen gegen das Leben. Körperverletzung. Freiheitsdelikte*, hrsg. Karl von BIRKMEYER, Berlin, Verlag von Otto Liebmann, 1905, 5.
15. Alfred N. KLINGER: *Die Strafbarkeit der Beteiligung an einer durch Täuschung herbeigeführten Selbsttötung*. Aachen, Shaker, 1999, 3.
16. FILÓ Mihály: Asszisztált öngyilkosság és az életvégi döntések Európában, *Állam-és Jogtudomány*, 2016/4, 120–134.
17. 11/2009 Sb. Trestní Zákonník.
18. 300/2005 Trestný Zákon.
19. Službeni glasnik Republike Srbije 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
20. Službeni list Republike Crne Gore 70/2003, 13/2004, 47/2006, Službeni list Crne Gore 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018, 3/2020, 26/2021, 144/2021, 145/2021, 110/2023. A szerb, horvát és montenegrói szabályozás ismertetéséért a szerző köszönetet mond Luka Breneselović (Augsburg) büntetőjogásznak.
21. TÓTH Mihály: Büntetőjog az élet és a halál mezsgyéjén, *Magyar Jog*, 2010, 505.
22. FILÓ Mihály: Ölni vagy halni hagyni? A dogmatika, a valóság és a józan ész, in *Párbeszéd a halálról. Eutanázia a jogrend peremén*, szerk. FILÓ Mihály, Budapest, Literatura Medica, 2011, 141–153.

23. 3/2013. BJE. III.4.
24. A konkrét ügyben a vádlott azon magatartásával, hogy borotvapengével elmetszette a sértett csuklóját, még a sértett öngyilkossági szándéka esetén is túllépett a bűncselekmény keretein, mert ezzel már az emberölés elkövetési magatartását valósította meg. (Szegedi Ítéltábla Bf.I.231/2018.)
25. „*Wer aus selbstsüchtigen Beweggründen jemanden zum Selbstmorde verleitet oder ihm dazu Hilfe leistet, wird, wenn der Selbstmord ausgeführt oder versucht wurde, mit Freiheitsstrafe bis zu fünf Jahren oder Geldstrafe bestraft.*” („Aki mást önző indokból öngyilkosságra rábír vagy ennek elkövetéséhez segítséget nyújt, ha az öngyilkosságot elkövetik vagy megkísérlik, öt évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő.”)
26. Straffelovrådets betænkning om straffastsættelse og strafferammer II, nr.1424, København, 2002. A szerző köszönetet mond Vagn Greve professzornak a szíves közlésért.
27. Narodne novine NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.
28. Mark PIETH – Monika SIMMLER: Strafrecht. Besonderer Teil, Basel, Helbing Lichtenhahn Verlag, ³2024, 20–24.
29. Urteil des Appellationsgerichts des Kantons Basel-Stadt vom 1. Oktober 2008. A pszichiátert a legfőbb svájci bírói fórum, a Bundesgericht végül gondatlanságból elkövetett emberölés miatt ítélte el. 2010-ben a baseli kantonális parlamenttől (végrehajtási) kegyelmet kapott.
30. BGHSt 32, 38.
31. Jörg EISELE: Strafrecht AT: Abgrenzung Suizid und (versuchte) Tötung in mittelbarer Täterschaft, *Juristische Schulung*, 2024. 891–893.
32. Ulfried NEUMANN: Vorbemerkungen zu § 211, in *Strafgesetzbuch. Nomos Kommentar*. Band 2, hrsg. Urs KINDHÄUSER – Ulfried NEUMANN – Hans-Ulrich PAEFFGEN – Frank SALIGER, Baden-Baden, Nomos, ⁶2023, 1511–1582.
33. Egy férfi a későbbi áldozatát (egy fiatal nőt) abban a házban tartotta, hogy a Szíriusról származik, ezért új testet adhat neki – amely a genfi tó felett lebegő vörös teremben már várja őt –, ha az utasításai szerint öngyilkosságot követ el. Mielőtt azonban ezt megtenné, jelentősebb összegű életbiztosítást kell kötnie, amelyben – tekintettel arra, hogy a csillagalakók is pénzből élnek – az elkövetőt kell kedvezményezettként megjelölnie. Érdemes megjegyezni, hogy a sértett részéről sem kóros elmeállapot, sem a kényszer bármilyen formája nem állt fenn, amikor végzett magával. A Bundesgerichtshof szerint itt mégsem beszélhetünk szabad akaratról, mert az elkövető a sértettet „emberi szerszám”-ként használta, és pontosan tisztában volt állításai valótlanságával [BGHSt 32, 38].
34. Alois BIRKELBAUER: Vorbemerkungen zu §§ 75–79, in *Wiener Kommentar zum Strafgesetzbuch*, hrsg. Hans HÖPFEL – Eckhart RATZ, Wien, Manz Verlag, ²2019.
35. Erwin BERNAT: Strafbarkeit der Mitwirkung am freiverantwortlich begangenen Suizid? in *Festschrift Matthias Neumayr*, hrsg. Thomas GARBER, WIEN, Manz Verlag, 2023, 2163–2185.
36. BATÓ *Szilvia*: *Az öngyilkosság a régi magyar büntetőjogtudományban*, in *Halálos bűn és szabad akarat: Öngyilkosság a jogtudomány tükrében*, szerk. FILÓ Mihály, Budapest, Medicina Könyvkiadó, 2013, 74–87.
37. FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog. Általános rész*, Budapest, Osiris, 2006, 201.
38. E 1477/2015-10.
39. G 139/2019-71, VfGH 2020. december 1-én kelt ítélete.
40. VfGH 2020. december 1-én kelt ítélete (39. vj.) 92. bek.
41. Bundesgesetz über Patientenverfügungen (PVGv. 8.5. 2006), BGBl. I Nr. 55/2006.
42. DÓSA Ágnes: *Az orvos kártérítési felelőssége*, Budapest, HVG-ORAC, 2004, 44.
43. VfGH 2020. december 1-én kelt ítélete (39. vj.) 68–69. bek.
44. *Haas Svájc elleni* ügye, 31322/07. számú kérelem, a Bíróság 2011. január 20-án kelt ítélete; *Koch Németország elleni* ügye, 497/09. számú kérelem, a Bíróság 2012. július 19-én kelt ítélete.
45. Sterbeverfügungsgesetz (StVfG), BGBl. I Nr. 242/2021.
46. StVf-Präp-V, BGBl II Nr. 16/2022.
47. Henning ROSENAU: Der österreichische Verfassungsgerichtshof zur Suizidhilfe und das österreichische Sterbeverfügungsgesetz. Anmerkungen aus deutscher Perspektive, in *Liberalität und Verantwortung. Festschrift für Jan C. Jordan zum 70. Geburtstag*, hrsg. Eric HILGENDORF – Gudrun HOCHMAYR – Maciej MAŁOLEP-SZY, Berlin, Duncker & Humblot 2023. 627–642.